

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun boje sa bara senbe sozo dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe naniye xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu jonna. Kono xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe jonmane, gere jon, funmalaya nun misikine ya jon. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a pamanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, pama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a pamanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nomanee a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

pamanee xa yi masenyi adamadi suxukima pama nun pamanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera pamanee kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan noma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa boxi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a sipoxoya kima, fate jingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan pamanee ra xanamu pama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kono naxan noe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun jaxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akeja birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔɔ mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxe axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariye kui e man birin lan e xun xa magaga sariye yi kepa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariye banxidee lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɔge kui, amakankan xanamu bɔɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinera, alankenemaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxe a be sinden fo na fe yegi.
2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotonxi bɔɔxi sariye kui. Naxankete gbete fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba temui naxankatera.

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe rapereki nara. Mixi niya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a nijema axa xɔɔɔya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama be, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi be axa a sabatide sugandi anun axa jere a sagora.
2. Adamadi birin noma kelide a baride a sa sabati bɔɔxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.

Sariye fu nun naninde (14)

1. Xɔɔ rɔe kui, daxe adamadi birin be, axa siga bɔɔxi gbete ma naxan noma arasene de alako axa axun na kisi.
2. Na sariye daxe exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan anijema adamadi mulu tɔɔge kui O.N.U. sariye tɔnyi dɔɔxi naxe ra.

Sariye fu nun sulinde (15)

1. Adaxe adamadi birin be sɔɔ de fe ya xa i mini a be.
2. Ndende mu daxe ixa raton i sɔɔ de xa fera, xanamu iratonfe sɔɔde masara fera.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa siɲɔɲɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.
2. Futu mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.
3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta nama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu nama nde kui, awayibiya xi a sɔɔde xa lu a sago.
2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa maɲɔɲɔyɪ masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariyee noma a niɲede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu nama yama lɔnni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɲe mafixe nde sɔɔ. Na fondo fe masenyi noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔɔfera, xanamu ara wundan fera keɲa mɔli birin na.

Sariye mɔxɛɲɛnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɲe sa naxan kui.
2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔxɛɲɛnnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin niya xalu axa bɔxi rapɛɛfe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.
2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔɔ a bari bɔxi ma ta girasa yo mu naxe.
3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxixi kui, naxan nabama tɛmɛi-tɛmɛi ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetɛnyi mu naxan kui.

Sariye mɔɔɔɲɛn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔɔɔboreya nun lɔnni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔxi diexa duruxɔɔɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔxi gbete safera bɔxi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔɔɔɲɛn nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔɔtareya ma.
2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔɔ axa wali bere ma.
3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔɔ naxan noma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man no a malide sabu gbete sɔɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.
4. Adaxa adamadi birin be axa walikɛe xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛɛn nun naninde (24)

Malabui nun ɲaxɛ-ɲaxɛ daxa adamadi birin bɛ a man daxa a bɛ axa wali tɛmɛi xa sugandi, malabui waxatie xa lu a bɛ a naxee sare sɔɔma.

Sariye mɔxɛɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin bɛ axa sabati sɔɔ alako axa santɛya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwɛ sɔɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a bɛ. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɲɛ gine nora xanamu fɛɛ yo muna ayi naxan axa mantɔɔli bama.
2. Mali wayibiyaxi nɛ dingɛya bɛ nun dimɛdiya bɛ. Dimɛdi birin lan axa mɛni kɛɲa keren, a fa sɔɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxin; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimɛdi xunxurie nun a matɛxie xaran fera. Xarande banxi xundɛ singe sofe findixi tekɛ non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxindɛ xungbɛ wayibiya xi birin bɛ, birin nun a xaxili bɛɛ.
2. Lɔnni lan axa sɛnbɛ fi adamayama amakɛnɛn, a sɛnbɛ fi ibunadama xa wayibiyɛ ma. Alan, axa faxamui, di ɲɛ, marafanyi rasɔnɛya ɲamanɛɛ tagi, siɛ birin tagi, dinɛ xundɛɛ tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe bɔɲɛ sa kui.
3. Adaxaxinɛ di kanyie bɛ e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin bɛ a so ɲama xa lɔnni yayibafe a yɛɛɛra. Abɛɛɛ rawalie tɔnɛ sɔɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxɛ minima a kui.
2. Adaxa birin bɛ axa xaxili rawali, a bɛɛɛ rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxɛɛ yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin bɛ axa a fondo rasiga yi sariyɛɛ ratinmɛ fe xɔn ɲamanɛ kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanlɛ rakamali daxi na ibunadama bɛ axa ɲama kui, ɲama naxan findi axa adamaya a nun axa yɛɛɛralui sabura.
2. Sariyɛɛ dandɛ saxinɛ adamadi birin bɛ axa maraba, a nun axa yɛɛɛralui rasabati kui, na nan aninɛma axa na maraba anun axa yɛɛɛralui mabanban sadɔɔɔfe mixi gbɛɛ ra alako taxasi nun yiriwɛ sabati ma ɲama kui kinaxɛ naxan a yɛɛ ra.
3. Na wayibiyɛ nun na yɛɛɛ ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyɛ saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariyɛ nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbɛ kui naxan kiraya nde masenxi ɲamanɛ bɛ, malanyi xanamu mixi nde bɛ naxan aninɛma axa kɛwali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyɛɛ naxɛɛ masen xi nɛɛ xunnakanade.